

Megjelen e' divatvilág
hetenkint 2szer. Helyben
fél évi díja 4 fr., egész évi
8 1/2 fr. Postán 5 fr. és 10 fr.
pengő.

A'
TÁRSAS ÉLET

ÉS

DIVATVILÁGBÓL.

Előfizetheti új-világ
utczában Reisinger
házban 554 ik szám alatt.
És minden es. k. posta-
hivatálnál.

Harmadik év'

A' dicsőség fényugára
Lengjen a' Magyarhazára

Második fele.

A' RÉGI GÁLOK' VALLÁSA.

N E Y - T Ö L .

(Folytatás.)

IV.

A' gálok isteneiről szólván Caesar Minerva isten-
nét is említi azon észrevétellel, hogy a' művészetek
kezdetét neki köszönhetni véli e' nemzet. Más isten-
nökről a' régibb írók nem tesznek említést; ujjabak-
nál mindazonáltal találhatik Luna, Juno, Venus, Pro-
serpina; némelyek Arduinát tartják a' holdnak. De
mind ezen istenségek ha valóban tiszteltettek is a' gá-
loktól, csak annak következtetésében történhetett, hogy
a' rómaiak saját istennőiket ott honosíták; mert a' hol-
don kívül, valamennyi külföldi istenség; sőt Cybele
tiszteletét is divatban voltak állítják némelyek, 's
hogy ennek papjai lettek volna, kik a' férfiúság jogá-
ról örökre lemondtak, 's azért is a' romaiaktól galli-
knak neveztettek. — De mind ebben leghihetőbb az: hogy
ezen istennők tisztelete gálhonban későbbi időkben u-
gyan létezett, de nem a' gáloktól hanem az ott lakó
számos rómaiaktól gyakoroltatott.

V.

A' vallásnak egyetlen szolgái a' gáloknál a' *Drui-*
dok voltak. E' nevezet a' szent fától származott, 's ez
a' cserfa volt, mellynek jelképe alatt a' legfőbb lényt
tisztelék a' gálok, 's melly iránt a' legnagyobb ájt-
tatossággal viseltettek. A' sok cser közül mindig a'
legpompásabb választatott mint az istenségnek külö-
nös helytartója, 's a' körül, annak közelében törté-
tek minden vallási szertartások. E' fa vala az oltár,
ennek lombos boltozata képezé a' templomot, ennek
legközelebbi környéke záró körül a' szenthelyet. Min-
den népeknél a' papok azon helyen vagy legalább köz-
elében laktak, a' hol a' szent cselekedetek véghez

vitettek: úgy a' gáloknál is a' papok ezen, az isteni
szolgálatra rendelt helyen a' szent cser közelében lak-
tak, részint, hogy minden előforduló esetekben a' szent-
helytől messze ne legyenek, részint, hogy azt gond-
viselésök alatt tartásák, minden sértéstől megóvják,
's arra ügyeljenek, hogy el ne szentségtelenítessék.
Ennél fogva a' druidok a' szent csernek mintegy őrei
és urai voltak. E' két fogalomból eredt nevezetük' esz-
méje. Mert kelta nyelven *dar* vagy *derw* cserfát je-
lent, *udd* pedig urat, — miből is az következett, hogy
derwyddon a' legmagasb személyeket jelenté a' gá-
loknál, melly névből idegen népek a' kimondást utá-
nozni akarván druidokat csináltak.

Eredetök ezen papoknak olly réginek mondatik, mint
a' brachmanoké Indiában, a' magusoké Persiában, 's
a' babiloni 's assyriai chaldaeoké. Mind e' mellett meg-
nem állhat némelyeknek azon véleménye, hogy e' külön-
böző népek' papjainak tanítmányai közt bámulatos a'
hasonlóság, mert ez csak igen csekély számú czik-
kelyekben 's nem épen csudálatos mértékben találhatik;
e' nemű hasonlóságokból pedig éppen azt következtetni,
hogy mind ezen druidok, brachmanok 's a' t. tan-el-
veiket egyenesen Noah-tól vették légyen, teljesség-
gel neveltség.

A' druidok leginkább azon voltak, hogy a' vallás-
nak minél nagyobb tekintetet szerezzenek: azért is
a' vallási szertartásokat minden nyilvános és házi dol-
gokba, minden nemzeti 's családi ügyekbe hadi 's bé-
ke-érdekekbe, minden külső 's belső polgári viszo-
nyokba bele tudák szöni: úgy hogy a' gál semmihez
sem fogott a' druidok jóváhagyása nélkül. Ezen nagy
tekintetet még egy ideig fentarták a' druidok akkor
is, midőn Gálország' már a' római hatalomnak hódolt
volt. Nevelé tekinteteket az is, hogy különféle titkos
mesterségek által az alnép' de még a' nagyok' tiszte-
letét is letudák bilincselni, úgy annyira: hogy büvö-

söknek 's jósoknak tartattak. Ez általában a' britt druidokról is értetődik, a' honnét ír nyelven draoi the büvöst jelent. (Keysler, Antiquit. septemtrional.)

Ezeknek következtetésében a' druidok a' legnagyobb polgári hatalommal is éltek, mi leginkább abból tesszik ki, hogy mint Caesar említi, a' legmagasb felsőségi személyeket, mellyek királyi hatalommal bírtak a' népnél, 's némely ágainál szinte királyi czimvel is, évenként a' druidok választák és iktaták be méltóságukba. Mind e' mellett nagyon valószínű, hogy ezen királynemű tisztviselőknek a' polgári hatalomból igen csekély vagy éppen semmi sem maradt minthogy azt a' druidok magok a' legkiterjedtebb értelemben elfoglalák. Ők ítélenek el mindennemű nyilvános és házi vizsgálódásokat, a' gyilkosság, öröklés és határ-perek ügyében ők voltak bírák, ők rendeltek jutalmat 's büntetést. Ezen ítéleteknek mindenki, magas vagy alacsony állásu egyiránt fejet hajtani tartozék, ellenkező esetben átok ítéletet mondának rája a' druidok, mi által a' vétkes minden közösségből kirekesztették, becselennek, 's olly nyomorultnak tartaték, hogy senki vele szólni vagy érintkezésbe jöni nem akart, ne hogy, mint valami dögvészestől, ráragadjon társaságában a' tisztatlanság. Ezek szerint igen hihető, hogy az úgynevezett királyok csak hadi hatalommal bírtak, vagy is csak vezérei voltak a' népnek háború idejekor.

Minthogy illy nagy tekintettel 's hatalommal bírtak a' druidok, közönségesen a' gál tartományok fejének ismertettek. Diodorus Siculus azt mondja rólok hogy a' gál nemzet' philosophusai 's theologusai voltak. Caesar pedig említi, hogy az ifjuság tanítása egyedül az ő vállalkon feküdt, minden tekintetben, kivéven a' hadi tudományokat 's gyakorlatokat. Mert a' druidoknak a' háborúhoz egyéb közük nem volt, mint a' esata előtt ájtatos szertartással, áldozattal, az istenektől segítséget kérni, nyert győzelem után isméten hasonlag hálákat adni. Egyébiránt fel valának mentve mindennemű hadi szolgálattól, 's adótól. Ez természetesen igen emelé tekinteteket, 's másokban is a' kívánságot hatalmasan ébreszté, szerzetükbe léphetni. Nem is volt semminemű állapotu vagy sorsu kirekesztve ezen jogtól, 's akármí családból származott légyen is valaki, ha a' társaság jóváhagyását megnyerheté, annak kebelébe felvétellett. De nem csak a' szerzetbe lé-

petteknék érdekeit illeté ezen megkülönböztetés, hanem a' szülők, 's rokonok óhajításait is hathatósan izgatá; mert noha az ki a' testület tagjává lehetett, a' legkényelmesebb 's legbecsültebb életpályára lépett, a' druidok hatalma még is mindenkinek kívánatosná tévé, hogy közöttök egy fiut, atyafit vagy barátot birjon, hogy ez által valami elő fordulható bajában kedvezőbb ítéletet reménylhessen. — Nem tudatik ugyan, e' nagy hatalommal, melynek a' történetben alig van párja, a' régi nemzetek közt, a' nép önkényt ruházta e fel papjait? vagy a' druidok azt saját erejükből ragadták e magokhoz, tán mértéktelen uralkodás-vágyukat kielégítendők? Ez esetben részökről bizonyosan inkább ravaszság mint erőszak munkált. Minden esetre a' nép lelkületében valami ájtatos szellem fekvék, hajlandó magát felsőbb erejű sugallatok által vezéreltetni, melly a' saját erőbeni bizalmatlansággal párosulván azt szürelé, hogy bizonyos személyek mint a' felsőbb lények' rendeletinek kiszolgáltatói kezeibe tévék le polgári létök' üdvét. — Nagyon természetes, hogy némelyek, kik az isteni igazgatás szellemétől legmelegebben voltak áthatva, nyilvános véleményyt buzgóságukkal még inkább ápolák, 's maguknak egyszerűsmind az előjáróságot alapíták. Így történetelt, hogy már a' legrégebb időben is bizonyos tekintetben a' kormányzó hatalmat elnyerék. De annak olly magas fokát csak idők haladtával érheték el, 's azon időszakban, midön a' gál népek még inkább külországokra terjeszték ki lételök életét, majd hódító, 's támadó, majd védő 's határtnevelő háborúban, vezérokot, királyukat bizonyosan a' legnagyobb tisztelettel, következőleg nagyobb mint a' druidokat, ruházák fel. — 'S azért a' druid hatalom csak azon korszakban emelkedhetett azon olly sokáig tartandó fényes magasságra, midön a' gál-élet a' nyugottabb polgári lét korlátai közé vonult, 's a' bel-szerkezet erős fentartására egy hatalmas kormányzó kar kívántatott. Ez időpontot kelle leginkább a' druidoknak használni a' főhatalom' elfoglalására.

Ámbár a' druidok' ebbeli uralkodása a' legjobb alapon feneklék, 's a' siker is a' legjobb volt, mert a' gál népet, a' kormányukba közvetve befolyó isteni hatalom' képzelmé által fékben, 's mintegy lánczon fogva tartották, mi szerint a' belső nyugalmat fentarták, 's az országot, a' mennyire egyéb körülmé-

nyek engedék, boldogíták. Mind e' mellett szörnyű hibát követtek el épen az által, mire talán hatalmuknak 's az országnak állandóságát akarák építeni; 's e' hiba olly nemű, melly egész szerkezetüket, 's vallási intézeteiket homálylyal lepi el. Ők a' vallás által kívánák a' nemzet polgári állását megerősíteni 's biztosítani, 's azt el is érék; de e' célra olly eszközöket választottak, mellyeket a' józan ész helybe nem hagyhat. A' vakhit, vakbuzgóság még a' gyöngédebbek közé tartoznak, talán leginkább ezeknek köszönheték alkotmányuknak olly erős 's hosszú állását: de a' vak félelem, 's a' vallás lelkületébe beszöött, 's egész lényegén mint egy főszín elömlesztett kegyetlenség 's vérengzés szelleme alig ha a' gálok' gondolás módját igen el nem koresosította; 's minden esetre csak a' gálnak kebelébe belé rögzött 's a' druidok által még inkább ápolt szellemi tespedés, a' polgári szabadság korában — a' római járom korában pedig az ős — 's régihez természetes erőszakos ragaszkodás egy részről, más részről az idegentől: kivált vallás ügyében való irtózás gátolható egyedül, ne hogy épen ezen az emberi természettel ellenkező körülmény a' gálokat csalódásuk szeudergéséből feljessze, 's más vallási elvekhez folyamodni kizsessen, mi bizonyosan minden polgári viszonyaik' felforgatását maga után vonandotta. E' dolog, e' rút dolog alatt az *ember áldozatok* értjük, mellyekről alább bővebben szölandunk.

De e' dolognak csak két oldala lehet: vagy magok a' druidok is azon meggyözödésben valának, hogy efféle áldozat az istennek kedves, söt szükséges a' legmélyebb hódolat' bebizonyításául, vagy ők ugyan átláták vizás természetlenségét az e' nemű vallási tiszteletnek, de a' család által a' népet még inkább vakítani 's rabjokká tenni iparkodtak. Az első esetben csak sajnálhatjuk őket, látván, milly elégtelen az emberi ész önalkotta vallása felsőbb világsugár nélkül, 's milly rútságokra téved' épen ezen gyarlósága 's elégtelensége által. De ha a' másik eset lehetőségét gondoljuk, méltán boszankodnunk kell, hogy olly felséges tárgy gyamolítására olly alávaló segédszerekhez nyulhattak, hogy az isteni tisztelet' méltóságát olly torz elvekkel elcsufíthaták, 's az emberi elme legdicsőbb szüleményét, a' vallás' fogalmát olly alávaló 's természet elleni tettekkel bemocskíthaták; 's nagyon kétségbe hozható Diodorus állítása a' druidok philosophusi tisztöl-

ról, mindön ezen a' józan philosophiával semikép sem egyezhető eredményeket tekintjük, bármi dicséretet foglaljanak is magokban egyéb tudományaik, mint alább látandjuk.

A' druidok különös társaságokban éltek az erdőkben 's ligetekben, némellyek vélekedése szerint mindig nőtelen állapotban. Ez azonban még eléggé nincs bebizonyítva. A' mi elkülönözött lakásukat illeti, azt nem lehet úgy érteui, hogy soha sem léptek volna nyilvános társaságokba; mert minthogy az ország - fejei 's főbirái voltak, szükségkép többszer kelle a' városokban 's nyilvános gyülekezetekben megjelenniük. Minden druidok egy fő alatt állának, kit nagydruidnak, vagy fődruidnak neveztek. Hihető hogy ennek különös lakja volt, 's a' szerzet legtiszteltebbjei valának körülötte. A' fődruid méltóságát mindig a' legnagyobb tekintetű nyéré el. Ha mindazáltal többen voltak egyenlő tekintetűek 's érdeműek, a' druidok választásra keltek, 's szavak többsége határozta el a' dolgot. Néha még kardra is kelt a' végső eldöntés. — Ezen fődruid elnöksége alatt évenként mindnyájan összegyültek a' druidok Chartres-nél, melly város gallia középpontjának tartaték, 's ott itéltettek el a' legfontosb perek és vizálokodások mind polgári mind vallási ügyekben; miből láthatni, hogy a' gyülekezet a' legfőbb papi ítélőszék vala, mellynek, mint már említök mindenki, 's még a' királyok is engedelmeskedni tartoztak.

(Folytatása következik.)

TÖREDÉKEK A' MAGYAR SZINÉSZETRŐL.

PETRICHEVICH HORVÁTH LÁZÁRTÓL.

(Folytatás.)

Nem úgy áll a' dolog nőinkkel. Ezek általánosan hibásan beszélnek. Egynél a' prosodia, másiknál a' természetesség a' folytonosság, harmadiknál a' szavallás' helyessége, 's legnagyobb részénél e' tulajdonok' mindenike hibázik. Egy bizonyos éneklés, egy nem tudom miféle cantálás' neme szakadott bé most nem rég óta közikbe; ők nem beszélnek, hanem danolnak, nem ejtik a' szót természetes fesztelenséggel, hanem erőtetett affectatióval. Pedig a' szinpadon kívül nem beszélnek ők a' viláért sem olly nevetségesen; söt